

Jaarrede 2016: Een nieuwe weg voor groen (vmbo) onderwijs

Geachte leden van de Vereniging Buitengewoon Groen,

We leven in een tijd waar veranderingen aan de orde van de dag zijn.
We zouden kunnen zeggen: de onvoorspelbaarheid neemt toe.

Behalve de gevolgen hiervan voor onze samenleving, merken we de effecten daarvan in ons onderwijs. Terwijl sectorgrenzen vervagen ontwikkelen zich op de steeds breder wordende grensvlakken nieuwe beroepen in een steeds sneller tempo. Deze dynamiek en de cross-overs maken traditionele arbeidsmarktprognoses steeds minder voorspellend. De focus verschuift daarbij van opleiden voor een specifiek beroep naar het uitrusten van jonge mensen met vaardigheden (skills) die nodig zijn om de bedrijven van morgen vorm te kunnen geven en om de grote maatschappelijke vraagstukken aan te kunnen pakken.

Hoe kunnen we als Groen onderwijs op deze ontwikkeling een passend antwoord formuleren ?
En meer in het bijzonder: welke wegen liggen daarbij open voor de VBG-scholen ?

Om die vraag te kunnen beantwoorden kijken we eerst naar het groene kennis- en onderwijssysteem en vervolgens naar onze rol daarin.

Wat is onze opdracht ?

Met ons onderwijs willen we leerlingen maximaal voorbereiden voor een volgende stap in hun leerloopbaan en maatschappelijk leven. Deze opdracht voor het onderwijs verdelen we in 3 kerngebieden (Biesta, 2012), te weten: (1) leren voor het diploma (kwalificatie), (2) leren voor persoonlijke ontwikkeling (vorming/bildung) en (3) leren als voorbereiding op de maatschappij (socialisatie).

Groene Kennis- en onderwijssysteem

De groene sector is innovatief, internationaal toonaangevend en economisch en maatschappelijk van grote waarde voor Nederland. Het groene onderwijs is een belangrijke pijler onder deze sector. Het groene kennis- en onderwijssysteem heeft zich dankzij jarenlange samenwerking in de gouden driehoek (die wordt gevormd door de 3 O's: overheid, onderwijs en ondernemers) sterk kunnen ontwikkelen waarbij de overheid ondersteuning bood door investeringen. Internationaal onderzoek bevestigt wat wij allemaal al weten, namelijk: zonder een sterk groen kennis- en onderwijssysteem is er geen innovatieve en ondernemende groene sector mogelijk.

Wat is uniek aan Groen onderwijs ?

Ik heb veel mensen in de beroepspraktijk en in het onderwijs gesproken. De grootste gemene deler en daarmee belangrijkste eigenschap komt neer op '**groen DNA**' waarmee leerlingen en studenten uiteindelijk worden opgeleid tot **groene professionals** die verstand hebben van levende organismen en leefomgeving en ecosystemen. Deze groene expertise omvat zowel kennis, vaardigheden als houding. Dit 'groen DNA' is bepalend voor het succes en het concurrentievermogen van bedrijven en daarmee uiteindelijk voor de hele sector.

Het 'groene DNA' wordt mede gevoed door de intensieve samenwerking met lokale/regionale groene bedrijven. Daarnaast kent het groene onderwijs een verticale opbouw, waarbij bestuurlijk én operationeel op en door vele niveaus met elkaar wordt samengewerkt, van vmbo tot en met wo. De sector heeft een sterk ontwikkelde innovatie- en kennisinfrastructuur (groene lectoraten, Centra voor Innovatief Vakmanschap (mbo), Centres of Expertise (hbo), Ontwikkelcentrum en Groen Kennisnet). Groen onderwijs gaat steeds meer 'cross-overs' aan, met bijvoorbeeld sectoren als ICT & Techniek en Gezondheidszorg in aansluiting op behoeften van de samenleving.

Groen onderwijs is tevens in staat professionals op te leiden voor het gehele groene beroepenveld: van MKB tot en met universiteit.

De groene context van het onderwijs is uniek en draagt tegelijkertijd ook bij aan de maatschappelijke bewustwording van de leerlingen en studenten op thema's als vergroening en duurzaamheid. Onze scholen zetten daarbij ook actief in op o.a. eco-schools en groene educatie voor milieu & natuur richting het basisscholen en voortgezet onderwijs. Vmbo Groen is met dit alles

onlosmakelijk verbonden, zowel voor de toeleiding naar de sector Groen als voor de maatschappelijke vorming door het 'groene bewustzijn'.

Ontwikkelagenda Groen Onderwijs

Om het Groen Onderwijs sterk te houden is door de partners het afgelopen jaar regelmatig overleg gevoerd. Directe aanleiding was de situatie die ontstond door onder andere het wegvallen van praktijkleergelden en groen plusmiddelen voor de gehele groene onderwijskolom, van een structureel tekort in de bekostiging van o.a. Groen mbo en wo én het onder druk komen van kennisborging door bijvoorbeeld Groen Kennisnet en het Ontwikkelcentrum.

Vertegenwoordigers van de partners van de gouden driehoek zijn bij elkaar gekomen in Bunnik en hebben in werkgroepen overleg gevoerd. Dit zogenoemde **Bunnik-overleg** is vruchtbaar geweest. Alle afspraken zijn neergelegd in de 'Ontwikkelagenda Groen Onderwijs'.

Op 26 oktober 2016 is de 'Ontwikkelagenda Groen Onderwijs' onder leiding van de staatssecretaris Van Dam, in Den Haag in Nieuwspoorst ondertekend door alle vertegenwoordigers van bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties, Groen onderwijs en het ministerie van EZ: in totaal 41 instellingen; ook de VBG heeft zijn handtekening gezet.

De Ontwikkelagenda is afgesproken voor een periode van **10 jaar** (van 2016-2025).

De ambitie van deze ontwikkelagenda laat zich samenvatten tot het vasthouden van de koppositie die de Nederlandse groene sector internationaal op dit moment inneemt. Mondiaal staat Nederland op nummer twee in de export van land- en tuinbouwproducten én voedingsmiddelen; ons land vormt de wereldtop van groen wetenschappelijk onderzoek en is drager onder de vitaliteit van onze leefomgeving.

De sector staat voor grote uitdagingen. De wereld heeft de komende decennia 50-70 procent meer voedsel nodig, terwijl (en dat is de grootste uitdaging) tegelijkertijd de druk op milieu en natuurlijke hulpbronnen omlaag **moet**, willen we met elkaar een leefbare aarde bewaren. Productie verhogen, waarbij het milieu minder belast wordt vatten we samen onder de term groene groei. We staan aan de vooravond van een grote maatschappelijke transitie, die als we om ons heen kijken eigenlijk al is begonnen. Die transitie die moet slagen vatten we samen als een daadwerkelijke **circulaire en koolstofarme economie én een duurzaam voedselsysteem**.

U zult misschien denken: dat heb ik eerder gehoord. Wat is dan nieuw ?

Het nieuwe van deze Ontwikkelagenda is dat het tijdstip waarop deze verandering in de groene sector moet starten én doorzetten binnen de periode valt van de komende 10 jaar die erin wordt beschreven.

We gaan het dus allemaal meemaken !

Hoe ziet men over 10 jaar het Groene onderwijs ?

Het plaatje verschilt niet zoveel met de inrichting van de groene onderwijskolom van vandaag. Nog steeds is er een groene universiteit (WUR) en zijn er 4 groene hbo-instellingen.

Daarnaast ziet men (en dat is nieuw) een vijftal clusters van vmbo en mbo Groen in Nederland. De clusters in 5 regio's hebben vooral betrekking op het mbo Groen.

Het vmbo Groen ziet er nog steeds zo uit zoals nu georganiseerd: het grootste deel bij de AOC-vmbo's en een kleiner deel bij de VBG-scholengemeenschappen.

Ambities Ontwikkelagenda

De Ontwikkelagenda omschrijft 3 hoofdambities, namelijk:

- 1. Vergroten van het pro-actieve vermogen van het groene onderwijs op inhoud en arbeidsmarktbehoefte;*
- 2. Het nationaal en internationaal vergroten van de impact van het groene onderwijs;*
- 3. Het verbeteren van het imago van de groene sector als een relevante, innovatieve en aantrekkelijke sector om in te leren en te werken.*

Over de inhoud over 10 jaar zegt de Ontwikkelagenda dat er meer samenwerking nodig is tussen de onderwijspartners zowel binnen als buiten de groene kolom. Men verwacht voor samenwerking buiten de groene kolom veel heil van cross-overs, u weet wel Groen in verbinding met ICT & Techniek en bijvoorbeeld Gezondheidszorg.

De groene bedrijven en instellingen werken intensiever samen met onderwijs aan nieuwe inhoud, waarbij van beide kanten initiatieven worden genomen.

De agenda voorziet in een betere aansluiting op de arbeidsmarkt door een intensieve dialoog tussen onderwijs en bedrijfsleven. De agenda noemt **REC's**, een nieuw soort denktanken in de regio rondom de opleidingscentra. REC staat voor 'regionaal economisch cluster', waarvan het overleg de innovatie van zowel onderwijs als MKB-bedrijven zal stimuleren.

Wat wordt van de VBG verwacht ?

Leerlingen en studenten zijn en blijven de kern van groen onderwijs, ook in de toekomst. Alles draait om hen !

Er zijn op korte termijn meer leerlingen en studenten nodig in de groene sector.

Voor het vmbo Groen is een belangrijke taak weggelegd in het realiseren van voldoende instroom en doorstroom naar het mbo, aansluitend bij de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt van de groene sector. Onderzoek laat zien dat doorlopende leerlijnen van vmbo naar mbo Groen zeer stimulerend zijn voor de doorstroom. Moderniseer het vmbo Groen. Maak het imago aantrekkelijker.

Het is aan het vmbo Groen de taak 'groen DNA' te ontwikkelen en te ontdekken binnen een steeds grotere groep leerlingen en de weg te wijzen naar vervolgopleidingen in de groene kolom.

Investerings Ontwikkelagenda

Niet onbelangrijk is dat er bij de ondertekening van de Ontwikkelagenda een startkapitaal is toegezegd van in totaal € 6 miljoen door de drie partners voor coördinatie en ondersteuning van de Ontwikkelagenda. Daarna voorziet de agenda een investering van € 40-45 miljoen (niet per jaar maar in totaal).

Terugblikken

Geachte leden van de Vereniging Buitengewoon Groen,

Voor u staat een trotse voorzitter. Trots op de vereniging, haar leden en bestuur.

We maken de balans op van het afgelopen jaar.

Als **kompas** gebruik ik onze nieuwe VBG-statuten en dan met name artikel 2 waar 5 centrale doelstellingen de essentie van de VBG aangeven:

- Het behartigen van de belangen van VO-scholen en -scholengemeenschappen met een groene licentie (binnen OCW-verband)
- Het professionaliseren van de opleidingen van vakdocenten en het onderwijs van voornoemde VBG-scholen (personeel, organisatie en inhoud)
- Zoveel als mogelijk leerlingen in het vmbo actief in aanraking te brengen met het groene profiel, via onze unieke 'groen-niet-groene' brugfunctie intern én extern naar VO-scholen met keuzevakken Groen
- Leerlingen optimaal opleiden binnen een realistische groene context praktijkleren (met lokale partners)
- Bevorderen van de doorstroom van leerlingen van vmbo naar mbo Groen

Nieuwe examenprogramma's vmbo

2016 is het jaar dat het nieuwe examenprogramma vmbo landelijk van start is gegaan.

De vernieuwingsoperatie was al gestart in 2011 met de ontwikkeling van een aantal profielen binnen Techniek, Zorg & Welzijn en Economie. Binnen deze vernieuwingsoperatie is Groen later, evenals Dienstverlening & Producten aangehaakt.

Eind 2013 zijn we gestart met de kaders van het nieuwe profiel Groen en we kunnen ons allemaal nog wel herinneren dat we tijdens ons 20-jarig jubileum op 20 maart 2014 in Arnhem al een eerste presentatie hebben gehad van het nieuwe concept-examenprogramma van het profiel Groen. Deze razendsnelle productie is mogelijk gemaakt door de sectorale vernieuwingscommissie Groen en uitgewerkt door de bijbehorende ontwikkelgroep. Voor Groen zijn namens de VBG Harry te Riele en Bert van Opstal direct daarbij betrokken.

Ook in de intersectorale vernieuwingscommissie en de bijbehorende ontwikkelgroep voor het profiel Dienstverlening & Producten heeft de VBG bijgedragen. Bert van Opstal, Remco Boon, Jaap Harreman en Hans Meinders zijn daarbij betrokken.

Vanuit de VBG is sterk ingezet op deelname met pilotscholen in het profiel Groen, die als taak hadden het nieuwe examenprogramma in te vullen en te beproeven. Naast 5 pilotscholen van de AOC's gingen in totaal 4 VBG-pilotscholen in 2014 van start, te weten: Nuborgh College Oostenlicht (Elburg), Elde College (Schijndel), Twents Carmel College (Oldenzaal) en Porta Mosana College (later: vmbo Maastricht) (Maastricht). In 2016 is het pilot-examen Groen afgenomen in Oldenzaal, Schijndel en Elburg. In 2017 volgt het pilotexamen Groen in Maastricht.

Ik vraag alle genoemden even te gaan staan (even wachten) Ik wil graag voor al deze groene pioniers van de vereniging een hartelijk applaus vragen van de zaal.

In totaal is ongeveer 80 % van de scholen met een vmbo licentie met het nieuwe examenprogramma vmbo in 2016 gestart. In de VBG is vrijwel elke school gestart in september met het nieuwe examenprogramma, het zij met profiel Groen hetzij met profiel D&P. Van alle vmbo-locaties van de AOC's is in totaal 80 % gestart in 2016.

Evaluatie examenprogramma

In oktober 2016 is een eerste poging gedaan het nieuwe examenprogramma van het profiel Groen te evalueren. Onder leiding van de AOC Raad was er kort moment voor een inventarisatie per mail. Dit heeft nog maar weinig opgeleverd. De VBG heeft hieraan niet deelgenomen.

Eén van de kritiepunten vanuit de vmbo-locaties van de AOC's is de overladenheid van het programma. Het programma is volgens hen te (donker)groen en mede daardoor te weinig vernieuwend. De landelijke projectleiding geeft aan dat het gemiddeld aantal van 12-16 beroepsgerichte contacturen in B en K voldoende moet zijn voor het programma met profiel- en keuzevakken.

Ons VBG-bestuurslid Bert van Opstal heeft naar aanleiding van deze discussie het idee naar voren gebracht om regionaal iets van een 'veldraadpleging' te houden. Op 18 november jl. is het idee in het bestuur VBG besproken. We hebben als groen vmbo geen platform zoals de andere sectoren/profielen dat wel hebben. Het idee is kort gesloten met de AOC Raad en er is afgesproken dat wij binnen onze regio's gewoon gaan starten met evaluatieve bijeenkomsten over het nieuwe examenprogramma vmbo, niet alleen gericht op Groen maar ook op D&P. We starten met de eerste bijeenkomst in regio Oost op 8 februari. De andere regio's volgen daarna. De VBG organiseert, vmbo-locaties van AOC's zijn ook welkom op deze bijeenkomsten.

Opdracht

Ik wil u graag vragen even 5 minuten te nemen om onderwerpen op te schrijven die aan de orde moeten komen. Denk aan onderwijstijd tot en met organisatie, van keuzevakken tot en met buitenschools leren (MIP), van examinering tot en met LOB, van inventaris tot en met bevoegdheid, noem maar op. Gebruik svp de gele 'post its' en plak ze daarna op de flappen.

MIP

Vandaag presenteren we als vereniging het resultaat van het MIP-project 2013-2016.

MIP staat voor Meerjarig Investeringsprogramma, dat werd mogelijk gemaakt door het ministerie van Economische zaken. Na een gedegen voorbereiding zijn we in juni 2014 gestart met maar liefst 28 schoolprojecten op evenzoveel VBG-scholen. Het ministerie had voor de MIP een gedeelte van de laatste gelden voor groene innovatie & groene plus als subsidie beschikbaar gesteld.

Ook onze VBG-scholen konden meedoen, waarbij het VBG-bestuur de landelijke projectleiding heeft ingevuld en namens alle scholen verantwoording aflegt aan het ministerie.

Onze MIP heeft als titel: '**Naar meer dragers voor lokaal aantrekkelijk praktisch groen onderwijs**'. Uniek is dat deze MIP flexibel is ontworpen. Binnen een viertal hoofddoelstellingen kon elke school kiezen voor een invulling van zijn eigen schoolproject, passend bij de eigen ontwikkeling en mogelijkheden in de lokale regio. Deze flexibele aanpak versterkte de doelmatigheid van het project. Elke school had een (of meer) projectleiders. Landelijk zijn 3 bijeenkomsten georganiseerd waarbij de projectleiders informatie uitwisselden, vragen werden beantwoord en stand van zaken werd doorgenomen.

De hoofddoelstellingen van het MIP VBG zijn:

(1) Samenwerking in de lokale regio, waarbij praktijkleren samen met lokale bedrijven werd onderzocht en nieuwe verdienmodellen werden gemaakt.

(2) Deelname van bedrijven aan het onderwijsproces, waarbij het curriculum wordt aangepast op behoefte van lokale groene bedrijven en instellingen en daadwerkelijk gastlessen worden verzorgd zowel binnen- als buitenschools

(3) School als Groen kenniscentrum, waarbij de school door lokale partijen wordt bezocht voor groene adviezen en diensten op gebied van leefomgeving en gezonde voeding

(4) Inhoudelijke ontwikkeling opleidingsaanbod, waarbij de school innovaties bijvoorbeeld op gebied van technologie of vergroening doorvoert in het curriculum

We zijn nu ruim een 2 jaar verder. Twee projectjaren liggen achter ons. Alle eindverslagen zijn binnen en verwerkt.

Van te voren hadden veel scholen een hard hoofd in de medewerking van bedrijven en instellingen rondom de school aan praktijkleren. Gaande weg is het tegenovergestelde bewaarheid en er zijn veel pareltjes op gebied van praktijkleren in de lokale regio van de scholen ontstaan.

Het voornemen van het bestuur een publicatie te maken van alle bereikte resultaten is gelukt.

Straks zal landelijk projectleider Susan Potiek namens de VBG de publicatie aanbieden aan het ministerie van Economische zaken (Peter Hilgen) én aan de voorzitter van de Vereniging Hoveniers & Groenvoorzieners (Rien van der Spek). De publicatie vormt een inspiratiebron voor de leden van de vereniging en andere vmbo-scholen.

Onderzoek MIP in 2017

Komend jaar in 2017 zal het bestuur van de VBG onderzoeken op welke wijze de verbindingen van de school met de lokale praktijk zich verder ontwikkelt. We zijn benieuwd naar het hoe en wat en vooral of we in staat zijn als vereniging van elkaars resultaten verder te leren.

Schotland 2016

Nog een kort woord over de buitenlandse excursie naar Schotland met als thema 'gepersonaliseerd leren'. Het was een zeer geslaagde excursie met het grootste aantal deelnemers ooit (37). Alle deelnemers hebben voorbeelden van maatwerk of gepersonaliseerd leren gezien en ervaren. De organisatie van de excursie was congruent met het thema: elke dag konden de deelnemers zelf hun excursie samenstellen uit het aanbod van de Schotse scholen. Ook komend jaar plannen we weer een excursie. Het thema staat nog niet vast, maar we denken als bestuur dit moment aan het thema 'Groene Groei' en wellicht aan Zuid-Duitsland/Zwitserland.

Wat is de situatie in de groene kolom ?

Door het kabinet is een onderzoek gestart naar de overheveling van groen onderwijs van het ministerie van EZ naar het ministerie van OCW. De uiteindelijke beslissing wordt overgelaten aan het volgende kabinet, dat wordt geformeerd op basis van de verkiezingen in maart 2017. De verworvenheden van Groen onderwijs moeten ook bij OCW gewaarborgd zijn. Dan denkt men vooral voor ons segment aan het in stand houden van de gouden driehoek, nieuwe samenwerking met EZ en het gelijk trekken van de bekostiging van groen mbo. De overheveling biedt kansen voor crossovers met andere sectoren.

De groene onderwijskolom bestaat op dit moment uit 20 instellingen, dat wil zeggen: 15 aanbieders van vmbo (waaronder de VBG) en mbo Groen, 4 aanbieders van hbo Groen en 1 aanbieder van wo Groen.

De AOC Raad is in transitie. Er is afgelopen woensdag gesproken over twee scenario's: ofwel de AOC Raad blijft bestaan en wordt voorzien van nieuwe uitgangspunten of wel houdt op te bestaan en vervalt tot een netwerkorganisatie van autonome instellingen.

Vooruitblik

Geachte leden van de Vereniging Buitengewoon Groen.

Door alle gebeurtenissen wordt het bestuur steeds duidelijker dat we het zelf moeten doen.

Afgelopen jaar is nog maar eens o.a. door de bereikte resultaten van het MIP duidelijk geworden dat we het ook zelf kunnen doen.

Onverwachte groene partners rondom onze scholen dat zijn onze medestanders geworden. Ook hier geldt dus het spreekwoord: 'beter een goede buur in de lokale regio dan een verre vriend in Den Haag'.

We leven in een tijd waar veranderingen aan de orde van de dag zijn.
We zouden kunnen zeggen: de onvoorspelbaarheid neemt toe.

We hebben ons verenigd in een vereniging die in deze onzekere tijd meer dan ooit zijn waarde bewijst.

In de Ontwikkelagenda Groen Onderwijs neemt de VBG een aantal rollen op die al zijn verankerd in de nieuwe statuten in de vereniging: zoals verbetering groen imago, aantrekken en doorstromen van leerlingen. Juist de VBG-scholen spelen een rol door hun groen-grijze karakter ook niet oorspronkelijk uit de groene sector afkomstige jonge burgers aan te kunnen trekken.

Het is belangrijk onze scholen op de kaart te blijven zetten, bijvoorbeeld als lokale expertisecentra voor groene leefomgeving en gezonde voeding.

We gaan door komend jaar met het benaderen van collega-scholen om samen keuzevakken aan te bieden. We gaan aan de slag met platformvorming, samen met vmbo-locaties van AOC's, zeker nu de AOC Raad zich aan het herpositioneren is.

Speerpunten 2017

Algemene ledenvergadering VBG 9 december 2016

Speerpunten 2017

- Doorontwikkeling VBG-regio's
- Nieuw examenprogramma vmbo
- Studiebijeenkomsten en excursies
- Lesmateriaal: keuzevakken
- Onderzoek praktijkleren (vervolg MIP)
- Doorzetten pr & communicatie
- Samenwerking in de groene kolom

Vereniging Buitengewoon Groen

Om dit alles te bereiken hebben we een krachtige vereniging nodig die de individuele VBG-scholen bijstaat in de regio's. Komend jaar verschuift de aandacht mee naar de regio.
Met elkaar, niet zonder elkaar voor vernieuwd groen onderwijs.

Wij beseffen ons als bestuur eens te meer dat er grote inspanningen door de leden moeten worden gemaakt om het groene onderwijs mogelijk te blijven maken. Het gaat daarbij om onze hoofddoelstelling zoveel als mogelijk vmbo-leerlingen in contact te brengen met de groene sector. Wij wensen u daarbij buitengewoon veel succes.
U kunt rekenen op het bestuur!

Namens het bestuur VBG,
Cees de Jong, voorzitter